

Grønnegård og rigets tilstand

Af Peter Harder, professor, KU

JGC er en meget værdifuld uafhængig stemme i debatten om regeringsførelsens tilstand.

Det er imidlertid vigtigt at være klar over hvilken position han taler ud fra. Det der især interesserer JGC, og som han er ekspert i, er top-embedsmændenes rolle. Det vil først og fremmest sige departementscheferne og i forlængelse heraf øvrige ansatte i departementerne. Deres pligt er især 'ministerbetjening', det vil sige arbejdet med at hjælpe ministre til at finde den bedste måde at realisere deres politiske programmer på.

I de sidste tyve år er der sket en markant ændring i forvaltningen i retning af at dette arbejde er kommet til dels at fylde mere, og dels få mere magt – på bekostning af det sagsforberedende arbejde i styrelserne.

JGCs synspunkter afspejler en antagelse om at denne magtforskydning alt i alt er en demokratisk og styringsmæssig gevinst. Hvis man tænker på den situation der blev (karikeret, men realistisk) skildret i 'Yes, (Prime) Minister', kan man se hvad der taler for dette synspunkt: Politikerne kunne tidligere have svært ved at trænge igennem med synspunkter som embedsværket ikke var indstillet på at fremme.

Det betyder at i diskussionerne om de meget omtalte skandaler, jf. Jesper Tynells 'Mørkelygten' og Tim Knudsens og Pernille Boye Kochs 'Ansvaret der forsvandt' (plus massiv presseomtale), har JGCs synspunkt, understøttet af resultaterne i Bo Smith-udvalget (som han selv havde en central rolle i), været at systemet fortsat fungerer godt og at de grundlæggende normer for god embedsførelse stadig (stort set) hersker.

Jeg har selv været meget optaget af dette spørgsmål og brugt mit netværk (bl.a. fra min polit-fortid) til at diskutere sagerne med en del folk i systemet. Mit indtryk flugter med JGCs position på det centrale punkt: at problemet ikke skyldes at embedsmændene er blevet moralsk fordærvet – systemet er stadig grundlæggende sundt på dette punkt. JGC har en vigtig rolle i at beskytte topembedsmændene imod ufortjent at 'få aben'.

Men der er to sider af problemet som JGC ikke har været så interesseret i:

På den ene side, i toppen af systemet, konsekvenserne af den øgede politiske komponent i beslutningerne (læs: det øgede pres) – og på den anden side, i bunden af systemet, tabet af saglig tyngde i beslutningsprocesserne. De to ting hænger sammen, men er forskellige.

I forhold til SKAT (måske den værste skandale) var der en politisk vilje til at skære ned på bemanningen, og sammenligning med andre lande fik det til at se plausibelt ud (så den overordnede beslutning er ikke i sig selv en fejl). Men den måde det i praksis foregik på, gav et sådant tab af saglig tyngde i arbejdet, at det havde katastrofale konsekvenser – og selv da denne indsigt begyndte at vise sig, var den magtesløs i systemet i forhold til det politiske pres oppefra.

I tilfældet med Landbrugspakken var der et politisk krav om at give en fremstilling af beslutningens konsekvenser som gjorde det muligt at sige at pakken gav 'et grønt plus i alle årene'. Det var der ikke saglig dækning for, hvilket også fremgik af det materiale der kom fra sagkundskaben – og derfor var det politiske ansvar tydeligt nok til at det endte med en ministerfyring. Men denne

konsekvens indtræffer, som ofte påpeget af Tim Knudsen, i Danmark kun hvis et politisk flertal i Folketinget synes det (i modsætning til andre lande vi plejer at sammenligne os med). Derfor er saglighedens stemme afhængig af politisk tilslutning, paradoksalt nok.

Det ret specifikke og afgrænsede perspektiv JGC anlægger, fremgår bl.a. af hans indlæg om Miljøministeriet i Weekendavisen 16.2.2018 - hvor han beskrev at hvis man så på den centrale ministerielle struktur, tegner der sig et andet billede af udviklingen end det man plejer at have. Således blev ministeriet selv ikke (som ofte antaget) pustet op under Svend Auken, men heller ikke slagtet i de første Fogh-år.

Det han går let hen over (men som påpeges af den eks-kontorchef der forvaltede udviklingen i Finansministeriet i Foghs første år, i et læserbrev i den efterfølgende udgave af Weekendavisen), er at Svend Aukens miljøinitiativer som helhed faktisk blev genstand for en brutal nedskæring i de første Fogh-år. JGC svarer på kritikken ved at sige at hans egne tal er helt rigtige, men de tager ikke hensyn til det omfattende system af puljer, som drev meget af miljøpolitikken - men det affærdiger han med at det er udenværker ("hvad der kommer let, går let").

Dette viser netop at han ikke er interesseret i substansen – i forhold til hans anliggende er det udenværker om hele miljøpolitikken bliver lagt ned.

Da Esben Lunde Larsen flyttede de fleste af Miljøstyrelsens ansatte over i departementet, understregede JGC at dette var juridisk og politisk legitimt – hvad han har ret i. Det han ikke nævner (fordi det ikke interesserer ham særligt), er at det nu bliver væsentlig sværere at få indsigt i det saglige grundlag for de politiske beslutninger. Den kritik der kom til udtryk om Landbrugspakken, får derfor meget sværere vilkår. Det kunne man mene er et fuldt så stort problem for demokratiet som træge embedsmænd.

Samme perspektiv viser sig i JGCs forsvar for de ledende embedsmænd i Fiskeri-styrelsen der 'fik aben' for forvaltningen af kvote-systemet. Deres forvaltning afspejlede gængs praksis, som den politiske overordnede ikke havde givet éntydige ordrer om at fravige. Snævert set er dette igen rigtigt. At deres politiske foresatte så havde sagt noget andet i Folketinget, er ikke embedsmændenes skyld - de skal jo være deres demokratisk valgte herrers tro tjenere.

Per Helge Sørensen, den eks-embedsmand der har haft stor succes med satiren 'DJØF med LØGN' (foreløbig i tre afdelinger), har også sagt at det er forkert at rette skytset imod embedsmændene – ulykkerne skyldes det pres de bliver udsat for fra politikerne for at finde løsninger, også når der ikke er nogen (ordentlige). Men det passer dårligt ind i Grønnegård Christensens "system", hvis ministre er på kant med normerne for god regeringsførelse - derfor vil han helst ikke forholde sig til dette problem

JGC gør derfor et vigtigt arbejde for at forhindre at embedsmændene får skylden for alt – men det han beskæftiger sig med, er ikke hele sagen. I mange tilfælde udelader den det vigtigste: enten karakteren af det politiske pres der udøves (jf fx den indrømmet ulovlige forvaltning i Støjberg-sagen og det tryk som Claus Hjort Frederiksen udøvede på embedsapparatet i den sag der gav Tynell Cavling.-prisen) – eller det saglige grundlag for beslutningerne. Pernille Boye Koch, medforfatter til 'Ansvaret der forsvandt' kritiserede sammen med en anden forsker i efteråret Bo Smith-udvalgets konklusioner for at være for vidtgående i forhold til det materiale den byggede på. JGC gav igen ved (med PBKs ord, 3. november 2017 Weekendavisen) at "præsentere os som

»kritikere«, der påstår, at embedsmænd villigt medvirker til lovbrud motiveret af ren og skær opportunistisme”. Dette var ikke deres ærinde – deres ærinde var at sige at man ikke af BSU-rapporten kunne slutte at alt var godt.

JGCs reaktion viser igen hans særlige (snævert set berettigede) vinkel: Embedsmændene skal ikke have aben. Men hvis man vil vide om alt er godt i embedsførelsen, er man nødt til at se på andre forhold end dem der udgør JGCs fokus. Det passer dårligt ind i Grønnegård Christensens ”system”, hvis ministrene er på kant med normerne for god regeringsførelse - derfor vil han helst ikke forholde sig til dette problem!”